

Irma Pettersson

LARS HJERTÉN

Irma Pettersson är skånskan som blev västgötska. Hon växte upp i Lund, där hon föddes 1910, och när man talar med henne är det fortfarande det skånska idiomet som dominerar. Hennes far, Lars Larsson, kom från en gård i Vallkärra församling norr om Lund, vilken tillhört släkten sedan den danska tiden. Äldste sonen tog över gården och som yngre bror fick Irmas far pröva andra vägar. Han sadlade om, flyttade till Lund och blev byggmästare, en legendarisk sådan och kom att prägla en hel del av det som byggdes under hans aktiva tid i branschen. Dit hörde bl.a. viktiga delar av Kulturen.

Irma gick de åtta åren i Anna Rönnströms flickläroverk, där språk var viktiga ämnen, engelska, franska, tyska; det sistnämnda som första främmande språk. Tillsammans med en väninna startade hon efter skolan en damfrisering i Kävlinge, men när väninnan efter ett par år tog över verksamheten i egen regi, återvände Irma till Lund. Hon var tidigt intresserad av matematik och statistik och fick en tjänst som räknebiträde på professor Sven Wicksells institution. Han var professor i statistik med befolkningsstatistik som specialitet, vilket Irma Pettersson hade nytta av senare i livet, bl.a. då hon studerade kvinnorepresentationen i de politiska församlingarna.

I Lund träffade hon en teolog från Västergötland, Henry Pettersson, som senare skulle bli hennes make. Han hade planer på att bli präst och avlade teol.kand.examen men valde istället att överta föräldragården Hasslekärr, som ligger mitt emellan Falköping och Tidaholm och som numera tillhör Tidaholms kommun. Huruvida det var ett frivilligt val låter jag vara osagt. Pressen på honom som äldste sonen i familjen, som hade åtta barn, var säkert stor. Henry och Irma deltog tämligen flitigt i nationalslivet och till vännerna hörde flera teologer, som blev präster i Skara stift men också andra akademiker som professor Georg Borgström, senare internationellt känd som författare av böcker om jordens försörjningsproblem. När han talade på ett RLF-möte i Falköping var han efter föredraget hembjuden till Hasslekärr.

Irma säger att för henne hade kanske skillnaden inte varit så stor mellan att vara prästfru på landet och att förestå ett lanthushåll på en större gård. Hon hade ställt upp i båda fallen.

Trots att Irma bott större delen av sitt liv i Västergötland spelar fortfarande Lund en stor roll i hennes liv, vilket beror på att hon har släktingar där men den akademiska världen och samvaron med intressanta människor har också betytt mycket. Hon prövade t.o.m. att flytta tillbaka till födelsestaden som pensionär men återvände efter ett tag till Västergötland och Tidaholm.

De bästa åren/Åren därefter

Irma Pettersson har skrivit ned sina minnen i två volymer. "De bästa åren" omfattar åren 1937–67 och "Åren därefter" 1967–81. Böckerna är inte tryckta utan stencilerade och avsedda för den egna familjen. De är rikt illustrerade av Irma och visar på en konstnärlig ådra, som inte är så bekant för alla dem som lärt känna henne som politikern Irma Pettersson. När mamma Irma valde rubriken "De bästa åren" protesterade något av barnen, eftersom de upplevde sin mamma som ständigt i arbete, på gården, i hemmet, i samhällslivet och över allt där hennes tjänster efterfrågades, men hon stod på sig. De mest arbetssamma åren var också de bästa.

Det kanske var samma barn som frågade, när hon kom hem från ett sammanträde: "Vad blev du vald till i kväll, mamma?" Det var säkert en adekvat fråga, för i sammanställningen av offentliga uppdrag som finns med i den första volymen är antalet 31. Ändå är det annat än politik som dominerar under de första åren. Irma skriver utförligt om arbetet på gården, hur hon skaffar sig egna pengar på äggproduktion i mindre skala. Hon arbetar också i gårdsmejeriet under en tid då det fanns mejerier på många större gårdar.

I centrum finns hela tiden familjen, som med tiden kom att bestå av maken och fem barn, men svärföräldrarna bodde också på gården. Svärmodern var en kraftfull kvinna med stor integritet. När signaturen Corinna från *Svenska Dagbladet* var på Hasslekärr för en intervju med den äldre fru Pettersson fick hon visserligen genomföra intervjun men förbjöds att publicera den. Långt senare, efter svärmoderns död, kunde Irma publicera intervjun i hembygdsföreningens årsbok.

Irma Pettersson.

Som varje småbarnsförälder bekymrade sig Irma för barnen. Ofta var de sjuka med hög feber. Det var under en tid då man fortfarande kunde kalla på doktorn, men ibland blev det inläggning på Falköpings lasarett. Allt gick emellertid bra och barnen är i dag spridda över hela världen, ja inte riktigt, även om en son har arbetat för SIDA i Afrika. En dotter bor i USA och hon har översatt minnesböckerna till engelska.

Första uppdragen

Hasslekärr ligger i Hångsdala församling, som var egen kommun fram till 1952. För 50–60 år sedan var det mycket ovanligt att kvinnorna på landsbygden engagerade sig i politiken. Irma Pettersson var ett undantag. 1944 blev hon ledamot i fattigvårdsstyrelsen och barnavårdsnämnden. Hon kom också med i civilförsvarsnämnden. Samma år hölls riksdagsval och i Hångsdala fick bondeförbundet 57 röster, högern 17, socialdemokraterna 16, folkpartiet 4 och kommunisterna 1. Bondeförbundet/centern föddes i trakterna kring Hångsdala. Grundaren Carl Berglund ägde Gimmene gård i grannsocknen Vättak. Irma kom att bli nära bekant med flera av den yngre generationen Berglund, som i stor utsträckning fortsatte att rösta på högern/moderaterna. Valet 1944 var ett stort framgångsval för socialdemokraterna men också för kommunisterna. Per Albin Hansson hade etablerat sig som landsfader, andra världskrigets näst sista år, och kommunisterna vann på Sovjets seger över Tyskland. Det var kanske skälet till att partiet fick en röst i Hångsdala.

När man frågar Irma Pettersson om det vid den här tiden inte var svårt att delta i det kommunalpolitiska arbetet som kvinna, svarar hon bestämt nej. Hon möttes alltid med respekt. Man lyssnade på mig, säger hon, men hon skriver i sin bok som svar på frågan hur en ung kvinna skulle kunna nå framgång i politiken, att man skulle se ut som en ung flicka, uppföra sig som en dam, tänka som en man och arbeta som en häst. Många grannfruar nöjde sig med den kyrkliga syföreningen. Arbetet fanns ju alltid mer än nog. Irmas svärfar, som var en betrodd man i samhället, betydde säkert en del liksom maken Henry, också han engagerad i samhällslivet och dessutom mycket lojal med sin hustru.

Samma år, 1944, fick Irma Pettersson för första gången en tvättmaskin, som underlättade arbetet högst väsentligt. Det framgår också av boken vilken betydelse den tekniska utvecklingen hade för livet på går-

den. En modern traktor, bilar som startar när det är kallt, ett kylskåp är allt sådant som gör livet lättare att leva.

1950-talet innebar framgång för högern. Jarl Hjalmarsson var partiordförande och genom sin folklighet och partiets satsning på ägardemokrati lyckades han vända 40-talets nedåtgående trend. Högerpartiet blev allt mer ett folkligt parti. Hjalmarsson har berättat om en affisch från valrörelsen i Skaraborg. Det kan ha varit 1956 då han kom i helikopter till Ålleberg på inbjudan av Vartofta och Dimbo högerföreningar. Irmas make Henry tog emot partiledaren och hälsade välkommen. Affischen, som Jarlen sparade, hade lydelsen: ”Tal av riksdagsman Jarl Hjalmarsson. I övrigt ett intressant program.”

Kvinnoförbundet

1953 drev Högers kvinnoråd, som så småningom blev Moderata kvinnoförbundet, en kampanj för att bilda lokala föreningar. En sådan kom också till stånd med namnet Högers kvinnoförening i Folkabo, där Irma Pettersson blev första ordföranden. Folkabo är namnet på stationssamhället en kilometer från Hasslekärr. Sedan början av 70-talet är samhället utan järnväg.

Samma år blev hon också ordförande i hemhjälpnämnden och i samhällsföreningen. 1952 hade Hångsdala kommun gått upp i Dimbo kommun och 1954 valdes Irma in i kommunalfullmäktige. Högerpartiet gick fram med flera listor, av vilka Irma toppade den ena.

1954 var Irma Pettersson för första gången på Gimo, där hon deltog i en kommunalkurs. Kursen var mycket bra och det var givande att få träffa partivänner från hela landet. Skaraborgsrummet var reserverat för Irma, som var enda deltagaren från Skaraborg. Hon fortsatte med kommunalpolitiken och kom med i skolstyrelsen och barnavårdsnämnden. Hon deltog som ombud på partistämman i Stockholm 1956, där också maken Henry fanns med.

Parallellt med alla uppgifter om familj och kommunalpolitik skriver Irma också hela tiden om de världshändelser som äger rum samtidigt som hon erhåller ett nytt uppdrag eller ett av barnen får influensa. Andra världskriget passerar revy och påverkar i högsta grad familjens liv, eftersom maken blir inkallad gång på gång. En händelse som berör Irma mycket är Ungernrevolten 1956 och hon är mycket aktiv i Ungernhjälpen med olika möten och insamlingar.

En viktig utbildning, som Irma deltar i, är Kvinnliga medborgarskolan med 73 kvinnor från hela landet. Nu hade Irma också valts först till vice ordförande och sedan 1958 till ordförande för högerkvinnorna i Skaraborg. Samma år deltog hon i kvinnoförbundets och partiets stämor. 1958 var 50-talets sista stora framgångsår för högerpartiet med många nya väljare i ett extra riksdagsval. Irma stod på andra plats i landstingsvalet men blev ej vald. Däremot blev hon omvald i kommunvalet.

Handikappfrågor och flera politiska uppdrag

Det var också vid den här tiden som Irma Pettersson började sitt mycket omfattande engagemang i handikappfrågor, då hon 1959 invaldes i styrelsen för länsförbundet mot polio med landshövdingen som ordförande. En redogörelse för hennes stora arbetsbörda vid den här tiden finns med i skriften, som gäller en dryg vecka i februari 1959.

Fredagen den 17 Riksförbundet mot Polios årsmöte i Stockholm,
söndagen den 19 Högerpartiets förbundsstämma i Falköping,
nattåg till Stockholm,
måndagen den 20 styrelsemöte med kvinnoförbundet,
tisdagen den 21 sammanträde med barnavårdsnämnden i Dimbo,
torsdagen den 23 resa till Stockholm,
fredagen den 24 och lördagen den 25 skolkonferens i Stockholm.

Tre Stockholmsresor på en vecka alltså och när hon var hemma gällde arbetet hushåll, matlagning, ansvar för barnen m.m. ”De bästa åren.....”

Högerkvinnorna i Skaraborg hade synpunkter på vem som skulle besluta om upplåtande av en kyrka för annat än kyrkligt ändamål. I en skrivelse redogjorde man för sina åsikter och Irma Pettersson reste tillsammans med Greta Wallén till Stockholm för att uppvakta eklestistikminister Edenman. Statsrådet tog emot och lyssnade mycket vänligt på vad kvinnorna hade att säga. Däremot ändrade knappast regeringen sin uppfattning, som gick ut på att kyrkorådet skulle ha sista ordet i frågan.

Nya vindar

Efter 1958 års framgångsval gick det sämre 1960 och vid partistämman det året avgick såväl partiledaren Jarl Hjalmarsson som partisekretären Gunnar Svärd. Irma tyckte att kritiken mot Svärd var orättvis. Hon hade lärt känna honom och funnit att den tuffa attityden inte alltid stämde med verkligheten. Hon skriver om Svärd: "under en imiterad buffelhud klappar ett varmt hjärta."

Gunnar Heckscher blev ny partiledare, men det kom att dröja ytterligare mer än 10 år och två partiledarbyten innan partiet återhämtade sig.

Irma Pettersson reste mycket, av förklarliga skäl mest till Stockholm, men hon gjorde också flera utlandsresor, som hon hade stor glädje av i sitt politiska arbete. I Norge träffade hon många partivänner på Höireskolan i Reistad, där man studerade inrikes- och utrikespolitik men också idépolitik. Den resa som hon nog uppskattade allra mest gick till Storbritannien 1965. Det var Högerpartiets kommunala arbetsgrupp som träffade representanter för det konservativa partiet. Utöver föredrag och seminarier gjorde man många intressanta studiebesök. Under året 1965 har Irma skrivit: "Jag var ute på mina resor som vanligt."

Dimbo fornminnes- och hembygdsförening är en av de mest aktiva i landet, bl.a. ger man ut en skrift varje år. Det var i den som Irmas svärmors intervju publicerades, sedan Corinna inte fick tillåtelse att ta in den i *Svenska Dagbladet*. Även här var Irma aktiv under många och medlem i styrelsen. Föreningen har fått ökad aktualitet genom Jan Guillous böcker om tempelriddaren Arn. De viktigaste drabbningarna i böckerna, slagen vid Lena och Gestilren, anses ha ägt rum just i det område där föreningen verkar och man har på senare tid publicerat artiklar om var slaget vid Gestilren ägde rum, om det överhuvudtaget har ägt rum.

När politiken dominerar i Irma Petterssons liv blir beskrivningen mera kortfattad och kan kort och gott sammanfattas i orden: "Mitt politiska arbete fortsätter som vanligt." Hon anlitas som talare även utanför länet och studerar försvarsfrågan vid en konferens i Mölle.

Enda kvinnan

Kommunalvalet 1966 var en tillfällig framgång för högerpartiet. Irma blev nu invald i kommunalnämnden i Dimbo som enda kvinna. Inte nog med det. Hon var enda kvinnan på den positionen i hela Skaraborg med sina 17 kommuner. Hon kom att använda sina kunskaper om statistik

och diagram från lundatiden för att visa på kvinnors representation i politiska församlingar. Kvinnoförbundet kom sedan att använda materialet i sin argumentation för flera kvinnor i politiken. Fakta har alltid varit viktiga i Irma Pettersson politiska arbete. Det är säkert en förklaring till att hon i alla sammanhang varit mycket respekterad.

Nya stadgar

1968 hade Irma råkat ut för en bilolycka, som starkt begränsade hennes rörlighet under en längre tid. Hon fick nu tid att sätta sig in i en fråga, som intresserat henne men som hon inte hunnit arbeta med. Det gällde Högers kvinnoråds stadgar och organisation. Hela kvinnoorganisationen var uppbyggd efter ett mycket gammalt mönster och kunde knappast kallas demokratiskt. Så hade t.ex. endast ordförandena i de olika länskvinnoråden rösträtt vid den centrala årssammankomsten i Stockholm. Irma tog på sig uppgiften att skriva nya stadgar, som mera överensstämde med partiets stadgar. Namnet skulle ändras till Högers kvinnoförbund på riksplanel och till länskvinnoförbund på länsplanet. Valda ombud skulle väljas både i lokalföreningar och länskvinnoförbund och ha rösträtt vid förbunds- och riksstämmor. Det fanns en stadgekommitté som enhälligt ställde sig bakom förslaget och vid riksstämman bekräftades beslutet av ombuden också i enhällighet.

Högern blir Moderaterna

Namnet Moderata samlingspartiet antogs vid partistämman 1969. ”Helt utan motstånd skedde väl inte namnändringen, men så här många år efteråt är man väl tacksam för namnbytet”, skriver Irma i sina minnesanteckningar. Hon kom att spela en viktig roll året därpå, då hon som kvinnoförbundets representant i partiets valberedning var med att föreslå Gösta Bohman till ny partiledare. ”Jag kom med i ett storpolitiskt skeende”, skriver hon. Hon var också ombud på stämman då Gösta Bohman valdes med 132 röster mot Yngve Holmbergs 82. ”Stämningen bland delegaterna var märkbart lättad”, skriver Irma.

I *Aftonbladet* hade signaturen Struve skrivit om ett oplanerat sammanträffande som Olof Palme hade med moderaternas valberedning. Valberedningen sammanträdde i riksdagen. Palme letade efter Yngve Holmberg för att diskutera ett partiledarmöte. Enligt *Aftonbladet* öpp-

nade Palme dörren till rummet där valberedningen satt. ”Är Yngve Holmberg här?” undrade Palme. Han möttes av ett formligt vrål från alla de närvarande, inte nog med det utan också med en svordom. Irma, som fanns med i rummet, skrev ett fränt svar som publicerades i *Aftonbladet*, där ”vrålet” istället beskrivs som att de närvarande leende skakade på huvudena och valberedningens ordförande Tage Magnusson svarade Palme: ”Nej, här skall han (Holmberg) definitivt inte vara.” Alla skrattade och en mycket road Palme gick ut och stängde dörren. ”Nu undrar man”, skriver Irma, ”om det är statsministern som har återgett historien i Struves version eller om den måste återges så här för att passa *Aftonbladets* läsare.”

1972 kan vi åter läsa: ”Mitt politiska arbete fortsatte som vanligt.” Det året ägde kvinnoförbundets stämma rum i Skövde och den blev liksom partistämman två år tidigare dramatisk. Valberedningen föreslog nyval av Britt Mogård som ordförande med Ingegerd Troedsson som förste vice och Elisabet Holm som andre vice ordförande. Irma stödde valberedningen i en plädering, där hon framhöll förslaget som en pakettlösning. Hon talade också om ansvar och besinning på ”ett sådant sätt att ingen ytterligare plädering förekom.” (Referat i medlemstidningen.) Det var stor pressbevakning med många fotoblixtar och TV-lampor, eftersom man räknade med personstrid. Striden uteblev, även om Ethel Florén-Winther av några ombud föreslogs bli omvald som ordförande.

Irma fick som skaraborgare sitta ordförande under valet och berättar att det var en påfrestande procedur. Det hela avlöpte väl, Irma hade ju vid det här laget lång erfarenhet som ordförande. Det blev votering och vid omröstningen fick Britt Mogård 68 röster och Ethel Florén-Winther 41.

Andra kommunsammanläggningen

Vid årsskiftet 1973/74 slogs Dimbo kommun samman med Tidaholms kommun, Hökensås kommun och Fröjereds församling. Irma hade tillsammans med en politikerkollega skrivit en historik över Dimbo kommuns 23-åriga existens. Slutorden i historiken var följande: ”Som en direkt följd av kommunsammanläggningen minskar antalet kommunala förtroendemän. Samtidigt ökar den kommunala verksamheten i omfång. Kommunalpolitiken kommer att ställa stora krav på de människor som väljs till olika förtroendeposter. Liksom efter kommunsam-

manläggningen 1952 kommer säkerligen bytänkandet att skymta fram i de kommunala debatterna. Och det är inte underligt. Var och en som representerar sin gamla kommun vill få besluten så acceptabla som möjligt för sin delkommun. Man får dock hoppas att vi ganska snart skall uppfatta den stora kommunen Tidaholm som vår kommun och arbeta för allas gemensamma bästa.” Det var kloka ord. Bytänkandet har ingalunda upphört, fast det har gått 30 år sedan kommunen bildades, även om man hela tiden argumenterar för ”kommunens bästa.”

Irma Pettersson fortsatte sitt kommunala engagemang i Tidaholms nybildade kommun som ledamot av kommunfullmäktige och sociala centralnämnden. Hon blev också ordförande i kommunala handikapprådet. Det var också där hon kom att arbeta mest intensivt under 70-talet med ordförandeposten i Skaraborgs läns HCK (Handikappförbundens centralkommitté) fram till 1977 som viktigaste post. Hon kom att bli en av de ledande personerna, kanske den mest ledande bland de förtroendevalda, inom verksamheten för handikappade i Skaraborg. Hon kom att få nära kontakt med vad funktionshinder, särskilt rörelsehinder, betyder, när maken insjuknade och så småningom blev rullstolsburen. Han avled 1981.

När valet 1976 närmade sig tackade Irma Pettersson nej till att bli nominerad och vid det sista sammanträdet i kommunfullmäktige vände sig ordföranden till henne med orden: ”Irma Pettersson var en stöttelelare i Dimbo kommun, kunnig och duglig och en röst som alla lyssnade till.” Eftersom jag själv fanns med i fullmäktige vid det tillfället vet jag att alla kunde instämma i detta. Irma var en politiker som var respekterad i alla läger.

Året därpå höll Irma sitt sista årsmöte. Det var när hon avgick som ordförande i HCK för Skaraborgs län. Hon hade fyllt 66 år och tyckte det var skönt att få litet mindre ansvar. Hon hade haft svårt att säga nej. Det är kanske ena skälet till de många uppdragen. Det andra och viktigaste är att hon var efterfrågad. Man visste nämligen att om Irma Pettersson fått ett uppdrag, så skötte hon uppdraget på allra bästa sätt. Därför var det många som föreslog henne som ledamot eller allra helst som ordförande.

Det politiska uppdrag som var hennes bas i högern/moderaterna var ordförandeposten i Högerns kvinnoråd, sedermera Moderata kvinnoförbundet i Skaraborg, under åren 1958–72. Den gav henne också en ledande position i länsförbundets styrelse, i kvinnoförbundets styrelse

och säkert också i partiets kommunala arbetsgrupp och i andra politiska församlingar.

När jag numera träffar Irma Pettersson på stan är hon kanske på väg till ett möte med Röda Korset eller är ute och handlar. Hon har nu tid att odla sitt konstnärliga intresse. Hon har vävt mycket och kan med hjälp av god belysning och ett rejält förstoringsglas fortfarande åstadkomma något vackert, kanske till barn och barnbarn.

Uppgifterna är hämtade ur Irma Petterssons båda böcker *De bästa åren* och *Åren därefter* samt vid samtal med Irma.